

VILÁG- TÖRTÉNET

13. (45.) évfolyam 2023. 4.

A HUN-REN BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **TÚRÓCZITAMÁS**
SPANYOL-JAPÁN KAPCSOLATKERESÉS
II. FÜLÖP URALMA IDEJÉN
- **BENCZE ANDRÁS**
OROSZ-AMERIKA TÖRTÉNETE
- **KURDI KRISZTINA**
SZOLGÁLAT ÉS BIRODALMI PATRIOTIZMUS
- **KOVÁCS BÁLINT**
ANTROPOLÓGIAI JEGYEK ÉS BŰNBAKKÉPZÉS
- **OLOSZ LEVENTE**
A MAGYAR BORKERESKEDELEM SIKEREI ÉS KUDARCAI
AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN
- **SZEMLE**
ROBERT PICHLER, GYÓNI GÁBOR ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

TARTALOM

Expanzió és berendezkedés (Bíró László)	481
<i>Tanulmányok</i>	
Túróczi Tamás: Spanyol–japán kapcsolatkeresés II. Fülöp uralma idején	487
Bencze András: Orosz–Amerika története	513
Kurdi Krisztina: Szolgálat és birodalmi patriotizmus. Bredeczky Sámuel evangélikus lelkész galíciai munkássága	533
Vajda Zoltán: Thomas Jefferson és a szegénység problémája az Egyesült Államokban republikánus kontextusban	553
Kovács Bálint: Antropológiai jegyek és bűnbakképzés. Örmények a fajelmélet diskurzusában	571
Sáfi Csaba: Etnikai alapú politika vagy együttműködés? Eltérő politikai lehetőségek az ukrainai orosz politikában	593
<i>Műhely</i>	
Olosz Levente: A magyar borkereskedelem sikerei és kudarcai az első világháború idején	611
<i>Szemle</i>	
Fejezetek az albán–magyar kapcsolatok történetéből (Robert Pichler)	639
Oroszország északisága (Gyóni Gábor)	645

Thomas Jefferson és a szegénység problémája az Egyesült Államokban republikánus kontextusban

A korai amerikai történelem sokáig kevésbé kutatott területei egyikének számított a szegénység problémaköre. Ennek egyik oka az a széles körben elterjedt feltételezés volt, hogy bármely időszakot is vizsgáljuk az Egyesült Államok történetében, azt látjuk, hogy minden szabad jogállású állampolgár könnyen találhatott magának megélhetést. Egy másik oka az, hogy specifikusan a 17–18. századot tekintve, alapvetően munkaerőhiány jellemezte Nagy-Britannia észak-amerikai gyarmatainak és később az Unió államainak gazdaságát, ami a munkavállalóknak kedvezett. Ehhez járult még hozzá, hogy a republikánizmus kultúrájának kutatói, akik elsősorban a társadalmi elitekkel kapcsolták össze a kor meghatározó ideológiáját, csekély jelentőséget tulajdonítottak a társadalom alsó rétegeiben élőknek, akik szerintük nem jelentettek meghatározó tényezőt a republikánus ideológia politikai vetületében.¹ A Thomas Jeffersonra vonatkozó eddigi kutatások ezzel összhangban azt hangsúlyozták, hogy ő alapvetően kétségbe vonta a szegénység létezését Amerikában, és legfeljebb absztrakt perspektívában vizsgálta a problémát, figyelmen kívül hagyva annak az Egyesült Államokban való konkrét létezését.²

A jelen tanulmányban arra teszek kísérletet, hogy a fentiekkel szemben megmutassam, Jefferson gondolkodásában valójában meghatározó jelentőségűnek tekinthető az amerikai szegénység kérdésköre, még a republikánus elveken nyugvó társadalmi renddel összefüggésben. A korszak jelentős gondolkodójaként és politikusaként elismerte a szegénység jelenlétét Amerikában, egyben tudatában volt annak sokszínű természetével, sőt élete vége felé még saját magát is érintettnek állította be a kérdés tárgyalása során.

A dolgozat első részében a szegénységgel kapcsolatos kutatások eredményeit mutatom be a korai időszakban, különös tekintettel a szegénység tipológiájára.

* A szerző a Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara Amerikanisztika Tanszékének habilitált docense (6722 Szeged, Egyetem u. 2., vajda@lit.u-szeged.hu).

1 Smith, 2004. ii–xiii.; Mohl, 1969. 4–27.; Mohl, 1970. 88–89.; Rothman, 1971. 157–159.; Sarson, 2001. 142., 155–156. Arra, hogy a korai amerikai történelem republikánus központú értelmezése miként marginalizálta a szegénységet mint történeti problémát, lásd: Smith, 2004. xiii., 3. jegyzet.

2 Az előzőekre lásd: Steele, 2008. 31.; Steele, 2012. 72–77., 104.; Steele, 2013. 891.; az utóbbiakra pedig Guzzetta, 1985. 343–356.; Scheer, 1998. 329–346. Thomas G. West ugyan felhívta a figyelmet Jefferson szegények iránti érdeklődésére, és röviden utalt az amerikai szegények megsegítésére vonatkozó elképzeléseire, ám anélkül tette ezt, hogy mint korabeli eszme- és társadalomtörténeti jelenséget azonosította volna. West, 1997. 149–150.

Ezt követően azt vizsgálom meg, hogy ez a tipológia megtalálható-e, és ha igen, miként volt jelen Jefferson gondolkodásában, beleértve a szegényellátással kapcsolatban kifejtett nézeteit is.

Még az elemzés elején fontos leszögezni, hogy a szegénység problémaköre a vizsgált kontextusban nem annyira társadalomtörténeti, mint inkább kultúr- vagy eszmetörténeti megközelítést igényel. Ennek az az oka, hogy a szegénység nem köthető ebben az időszakban konkrét társadalmi csoporthoz, mi több, meghatározása is meglehetősen esetleges. A szegénység számszerűsítése az amerikai köztársaság korai időszakában alapvető nehézségekbe ütközik. Először is, a korabeli statisztikai adatok hiánya nem teszi lehetővé, hogy a szegénység arányát egy adott időpontban még csak hozzávetőlegesen is meg lehessen becsülni. Másodszor, a történészek hajlamosak voltak a szegények egyes területeire és típusaira korlátozni kutatásaikat, így hiányzik elemzéseikből a szegénység arányának átfogó számszerűsítése.³ A harmadik tényező, hogy a korai amerikai történelmet kutatók körében nem létezik a szegénység mérésének széles konszenzuson alapuló módszere.⁴ Végül, az a tény, hogy a nincstelenség kategóriája magában foglalta azokat is, akik csak időlegesen voltak szegények, szintén nehezíti a becslést, nem beszélve a helyi adminisztrációk nyilvántartásaiban egyáltalán nem szereplő csavargókról és koldusokról.

Ugyanakkor, ami viszont biztos vizsgálható, az az a kérdés, hogy a kortársak miként határozták meg a szegénységet, milyen esetben gondolták valakiről azt, hogy az illető szegény. Annak érdekében, hogy megértsük a szegénység jelentőségét a korabeli amerikai társadalomban, leginkább azt érdemes szemügyre vennünk, hogy az amerikaiak milyen kulturális és társadalmi normák segítségével határozták meg a szegénységet mint társadalmi kategóriát.

A 18. század végének és a 19. század első felének amerikai köztársaságában elsősorban a republikanizmus ideológiája jelentette azt a keretrendszert, ami a szegénységgel összefüggő nézetek esetében is meghatározónak bizonyult. E szerint az amerikai társadalom ideáltípusának a tulajdonnal bíró, önmagát és a vele egy háztartásban élőket eltartani képes, személyében szabad jogállású fehér férfi tekintendő, aki ennek következtében politikai jogokkal is rendelkezik. Független státusza megkülönböztette őt az eltartottak, a tőle gazdasági és jogi értelemben is függők társadalmi csoportjától, azaz a nőktől, a gyermekektől és a rabszolgáktól. Ők a „hagyományos” eltartottaknak számítottak, akik nem tudnak önállóan megélni, mert többnyire nem rendelkeznek önálló vagyoni státusszal.⁵ Logikusan következett ennek a csoportnak a meghatározásából, hogy a szegénység problémája alapvetően azokkal a fehér férfiakkal kapcsolatban jelentkezhetett, akik nem tudták magukat eltartani, és ezért mások segítségére szorultak.

A korabeli amerikai kulturális közegre jellemző módon, az ilyen státuszú személyekkel kapcsolatban erőteljes vélemények merültek fel, amelyek alapjaiban

3 Rockman, 2014. 10.

4 Smith, 1988. 86–87.

5 Pocock, 1975. 506–552.; Nash, 2004. 3. (idézett kifejezés). Az amerikai republikanizmus historiográfiai szempontú feldolgozására magyarul lásd: Vajda, 1998; Lévai, 2003.

jellemezték a korai időszak kulturális elvárásait. Ezek alapján a népesség nagy része számára rendelkezésre álló gazdasági lehetőségeknek köszönhetően minden szabad fehér férfinak képesnek kellett lennie arra, hogy eltartsa önmagát és családját. Ha valakinek ez nem sikerült, annak az volt az oka, hogy nem mutatott kellő szorgalmat. Az ilyen személyeket tekintették a „dologtalan (*idle*) szegényeknek”, akik, bár képesek lettek volna munkát vállalni, nem dolgoztak.⁶ Ennek megfelelően a korabeli amerikaiak különbséget tettek a dologtalan és a „szorgalmas” (*industrious*), más néven „rászoruló” (*deserving*) vagy „tiszteletre méltó” (*respectable*) szegények között. Az utóbbiakról azt gondolták, hogy bár hajlandónak mutatkoztak, de nem tudtak munkát végezni, és ezért jogosultak voltak a szegényellátásra.⁷ Mindezek a kategóriák logikusan összefüggtek a független termelő republikánus eszményével.

Az önmagukat és családjukat eltartani nem képes szabad fehér férfiakkal szembeni negatív attitűdöt erősítette az a tény is – amint fentebb már utaltam rá –, hogy a korabeli munkaerőpiaci helyzetet alapvetően munkaerőhiány jellemezte, azaz a másokat foglalkoztató népesség számára nehézséget jelentett munkaerőt találni a gazdaság különböző szektoraiban.⁸ Ezért is terjedt el az a nézet, mely szerint az amerikai köztársaságban a munkalehetőségek miatt nem jellemző a szegénység – legalábbis abban a mértékben, ahogy az Európát jellemezte.⁹

A valóságban a foglalkoztatási helyzet ugyanakkor más képet mutatott. A munkaerőpiac szezonális fluktuációja például leginkább az alsóbb társadalmi osztályokat érintette, így sok dolgozónak munkanélküliként kellett átvészelnie a kedvezőtlen időszakot. Ráadásul más okból is előállhatott szezonális szegénység. Betegség vagy járványok következtében például gyakran kerültek nehéz helyzetbe azok, akiknek egyik napról a másikra kellett megélniük. Hasonló hatással jártak a háborúk vagy a gazdasági válságok is, melyek a munkalehetőségek beszűkülését eredményezték. A mezőgazdasághoz kapcsolódó tevékenységek is szezonális jellegűek voltak, így egy-egy munkafolyamat végeztével a dolgozóknak egyéb pénzkereseti lehetőség után kellett nézniük.¹⁰

Emellett az is megjegyzendő, hogy a szegények egyes csoportjainak helyzete nagymértékben különbözött egymástól. Az alapvető két kategória, amely jellemezte őket, a munkanélküli szegények, illetve a dolgozó szegények csoportja volt. Ezek az emberek egyik napról a másikra éltek. Az előbbi csoporthoz tartozók a fentebb részletezett okokból nem jutottak munkalehetőséghez, míg az utóbbiak az alacsony munkabérek következtében kerülhettek hasonlóan kedvezőtlen helyzetbe.¹¹

Végül szükséges még röviden szót ejtenünk a korabeli szegényellátás országos rendszeréről, mivel annak ismeretében könnyebben lesznek követhetőek Jefferson szegénységgel összefüggő gondolatai. A gyarmati időkre visszamenő,

6 Mohl, 1970. 97–98.; Katz, 2001. 4–5.; Wulf, 2004. 173.; Olivas, 2004. 278.

7 Nash, 2004. 4. „Segíts magadon, és az Isten is megsegít” – hangzott a jól ismert mondás, amely a munkaképes férfilakosság számára elvárásaként fogalmazta meg a munkavállalás imperatívuszát. Olivas, 2004. 264.

8 Lásd az 1. jegyzet.

9 Smith, 2004. xiv. Lásd az 1. jegyzetet.

10 Morgan, 2004. 95.; Smith, 2004. xvii–xviii.

11 Mohl, 1970. 95–96.; Smith, 1988. 86–87.; Sarson, 2001. 143.; Smith, 2004. xviii–xix.

még az Erzsébet-kori Angliában gyökerező rendszer lényege, hogy a helyben befizetett adókból segítették a helyben lakó rászorulókat, ugyanis az egyes települések vezetésének volt a feladata, hogy megszervezze a róluk való gondoskodást. Az ellátásnak alapvetően két módja alakult ki: az úgynevezett külső (*outdoor*) és a belső (*indoor*) változat. Az előbbi vagy saját otthonukban látta el a rászorulókat, vagy helyi családokra bízta a feladatot térítés ellenében. Az utóbbi azt jelentette, hogy a helyi önkormányzat szegényházat (*poorhouse*) és/vagy dologházat (*workhouse*) létesített, ahol megfelelő személyzet és költségvetés biztosításával látta el a gondozási feladatokat.¹² A szegényházban azokról gondoskodtak, akik munkaképtelennek bizonyultak, míg a dologházban azokról, akik dolgozni tudtak volna, de nem jutottak olyan kenyérkereseti lehetőséghez, amiből fenn tudták volna magukat tartani. Nekik az ellátás fejében munkát kellett végezniük. Idővel a belső szegényellátás formái váltak uralkodóvá, elsősorban annak következményeként, hogy a hatóságok ezt a szegények megsegítésének hatékonyabb módjának ítélték, különös tekintettel az adóbevételek racionális felhasználására.¹³ Ugyanakkor mindkét formáról megállapítható, hogy alapvető szempontot jelentett a helyben lakás mint feltétel, hiszen egyrészt törvény kötelezte a helyi adminisztrációkat a helyben lakó szegények ellátására, másrészt nem voltak kötelezhetőek mások, azaz a nem helyi lakosok segítésére.

A korabeli szegénységgel kapcsolatos jelenségek nagyban meghatározták Jeffersonnak a témában megfogalmazott kijelentéseit, ugyanakkor, mint látni fogjuk, több ponton sajátos nézeteket fogalmazott meg, melyek különböztek az uralkodó véleményektől. A fenti, általános elképzelésekkel összhangban Jefferson alapvetően úgy gondolta, hogy szegénynek az tekinthető, aki nem képes ellátni saját magát, és ezért megélhetés szempontjából mások segítségére szorul.¹⁴ Ugyanakkor ez a meghatározás az ő esetében is elsősorban a szabad fehér férfiakra vonatkozhatott, ugyanis Jefferson – a legtöbb kortársához hasonlóan – a hagyományosan eltartotti szerepben lévőket, így a nőket, gyermekeket vagy rabszolgákat nem ítélte relevánsnak a meghatározás szempontjából.¹⁵ Ők már eleve függő, eltartotti viszonyban éltek a háztartást vezető személlyel.

Ilyen értelemben Jefferson szegénységfelfogása szorosan összefüggött republikánus eszményével. Számára a republikánus társadalmi rend alapját a szabad földtulajdonon alapuló mezőgazdasági termelés jelentette, és így azt a szabad fehér farmerek társadalmi csoportjával hozta összefüggésbe. A szakirodalomban már az is régen megállapítást nyert, hogy Jefferson az Egyesült Államokat gondolta az ilyen termelőkre épülő társadalmi rend megvalósítására leginkább alkalmas

12 Rothman, 1971. 5., 19–46., 30–31.; Mohl, 1980. 94.; Katz, 2001. 4.

13 Nash, 2004. 16.

14 Jefferson: *Query XIV: Notes on the State of Virginia*. In: Jefferson, 1984. 259. A korabeli nézetekre lásd: Morgan, 2004. 96.; Smith, 2004. xviii–xix.

15 Jefferson levele Maria Cosway-nek, 1786. október 12. In: Jefferson, 1984. 875.; Jefferson levele Clement Caine-nek, 1811. szeptember 16. In: Jefferson, 1904–1905. vol. XI. 214.; Jefferson: *Memorandums on a Tour from Paris to Amsterdam, Strasburg, and back to Paris*. March 3, 1788. In: Jefferson, 1984. 651. Lásd még: Steele, 2008. 30–33. Jefferson rabszolgákkal kapcsolatos nézeteire lásd: Lévai, 2001.

országnak.¹⁶ Ebből az következett, hogy mindazok, akik az amerikai köztársaságban nem rendelkeztek földbirtokkal vagy egyéb tulajdonnal, Jefferson szerint nem rendelkeztek megfelelő erőforrásokkal ahhoz, hogy el tudják magukat és családjukat tartani. A szegénység tehát a republikánus eszménnyel ellentétes állapotot jelentett – már ami az amerikai szabad fehér férfilakosságot illeti. A két alapvető társadalmi csoportot, melynek állapota Jefferson rendszerében eltért ettől az eszménytől – mint látni fogjuk –, a munkanélküliek és a földtulajdonnal nem rendelkező dolgozó szegények alkották.

Mindezek fényében világossá válik, hogy az a szakirodalomban megjelenő nézet, mely szerint Jefferson úgy gondolta, Amerikában nincs szegénység, mivel minden társadalmi osztály jólétben él, és nincsenek jelentős vagyoni különbségek, nem helytálló.¹⁷ Ugyanis nem csupán a munkanélküli vagy a dolgozó szegényekkel kapcsolatban tett egyértelmű kijelentéseket, hanem az 1800-as évek elejétől kezdve a farmerek társadalmi csoportjával összefüggésben, sőt saját helyzetét illetően is egyre gyakrabban hivatkozott a szegénység jelenségére – mint azt lentebb látni fogjuk.

Jefferson tehát elismerte a szegénység jelenlétét az Egyesült Államokban, és számolt azokkal, akik nehéz anyagi helyzetük miatt segítségre szorulnak. Ezzel kapcsolatos nézeteit többször is kifejtette, és úgy vélte, hogy a széles körű szegényellátás, valamint a különleges gazdasági lehetőségek révén hazája kivételes helyzetnek örvendett az európai államokhoz képest.

Jefferson a munkanélküli szegényekről

Jefferson társadalomképében különleges helyet foglaltak el azok a személyek, akik nem dolgoztak, és ezért munkanélküliként nem tudták önmagukat eltartani. Úgy vélte ugyanis, Amerikában jelentős munkalehetőségek állnak a dolgozni vágyók rendelkezésére, és így csak azokat mentette fel a munkavállalás alól, akik nem tudnak dolgozni.¹⁸ Jefferson elsősorban a Virginia állam szegényellátó rendszerének bemutatása során, *Notes on the State of Virginia* című művében (Jegyzetek Virginia államról, 1782, a továbbiakban: *Notes*) fejtette ki gondolatait az amerikai szegénységgel kapcsolatban és határozta meg az általa szegénységgel összefüggő kategóriákat. Érdeemes közelebbről szemügyre vennünk ezt az egyébként egyetlen könyv formátumban megírt művét.

16 Jefferson: *Query XIX: Notes on the State of Virginia*. In: Jefferson, 1984. 290. Megismételve véleményét, a *Query XXII*-ben Jefferson megjegyezte, hogy „azok, akik megművelik a földet, a legerényesebb és legfüggetlenebb állampolgárok”. Jefferson, 1984. 301. Lásd még Jefferson John Jay-nek írt levelét, 1785. augusztus 23. In: Jefferson, 1984. 818. Jefferson szabad farmer eszményéről tágabb republikánus kontextusban lásd: Pocock, 1975. 15. fejezet; McCoy, 1980. 118., 131.; Sheldon, 1991. 53–82.; Kennedy, 2003. 26–27.

17 Steele, 2008. 31. Lásd még: Steele, 2012. 104.; Steele, 2013. 891. Egy másik, hasonló vélemény szerint Jefferson „olyan jelenségnek gondolta a »pauperség« problémáját, amely kizárólag az Óvilágra jellemző”. Scheer, 1998. 343.

18 Jefferson levele Wilson Cary Nicholasnak, 1919. január 18. In: Jefferson, 2016. 613. online: Founders Online, National Archives, <https://founders.archives.gov/documents/Jefferson/03-13-02-0557>.

Jefferson a *Notes*-ban a munkanélküli szegényeknek négy csoportját különbözteti meg. Az elsőbe a már fent említett „rászoruló” szegények tartoztak, akik nem tudtak munkát vállalni, és ezért a helyi közösség által fenntartott ellátási rendszer keretében „farmer családoknál” nyertek elhelyezést, ahol megfelelő ellátást kaptak.¹⁹ Ők voltak azok a nincstelének, akikről az úgynevezett, fent említett „külső” szegényellátás keretében gondoskodtak.

Ugyancsak a külső szegényellátásból részesülőkkel együtt jelennek meg Jeffersonnál a második kategóriába tartozó személyek, akik saját otthonukban vagy „barátoknál” éltek, és némi segílyt kaptak a helyi adminisztrációtól. A munkanélküli szegények harmadik csoportjába azokat sorolja Jefferson, akik ugyan képesek lettek volna a munkavégzésre, ám nem akartak dolgozni. Ők voltak a már fentebb említett dologtalan szegények. Jefferson őket „csavargók”-nak (*vagabonds*) nevezi. Virginia dologházaiban nyertek elhelyezést, ahol munkavégzés fejében ellátást kaphattak, ami magában foglalta a ruházkodást is.²⁰

A Jefferson által leírt munkanélküli szegények negyedik csoportjába azok tartoztak, akik „koldusként” vándoroltak egyik településről a másikra, így próbálva eltartani magukat. Ugyanakkor, mivel nem tartoztak egyik egyházközséghez sem, nem is részesülhettek a szegényellátó rendszer szolgáltatásaiból. Ez a társadalmi csoport különleges helyzetben volt, ami elsősorban a szegényellátás már fentebb vázolt helyi jellegéből következett. Mivel a rendszer a helybéli lakosok ellátását tette kötelezővé, a kívülről érkezők nem rendelkeztek lakóhellyel az adott településen, és így nem voltak jogosultak a helyi ellátásra. Koldusoknak, csavargóknak, gonosztevőknek minősítették azokat, akiket ennek megfelelően kizártak a helyi szegényellátás rendszeréből. Rendkívül alapos vizsgálatnak vetették alá a nem helybélieket annak érdekében, hogy kiszűrjék a deviáns személyeket, akik a helyi közösség számára fenyegetést jelentettek volna. Ráadásul, miután ha közülük valakit helyi lakosként elfogadtak és regisztráltak, további vizsgálat után válhatott csak jogosulttá az ellátásra. A települések a nemkívánatos szegényektől az úgynevezett „letelepedési törvények” (*settlement laws*) segítségével szabadultak meg. Ők általában a munkaképes csavargókat jelentették, akik számára a hatóságok nem engedélyezték a betelepülést, és így a helybéli lakos státusz elnyerését. Ezért viszonylag gyorsan kitiltották őket az adott helységről.²¹

A 18. század során folyamatosan nőtt az ilyen vándorló, lakhellyel nem rendelkező személyek száma. Ennek egyrészt az volt az oka, hogy a keleti államokban jelentkező túlnépesedés és a növekvő földárak miatt egyre több lakosnak kellett szembenéznie megélhetési nehézségekkel. Ők folyamatosan úton voltak, rendszerint munkát keresve. Jelenlétük egy-egy településen, ha éppen ellátásért folyamodtak, pluszterhet rótt a helyi hatóságokra, az ellátórendszerre.²²

19 Jefferson, 1984. 259.

20 Uo.

21 Rothman, 1971. 5., 19., 46. (idézett kifejezés).

22 Mohl, 1970. 91.; Jones, 1975. 28., 33., 39–41.; Nash, 1979. 185.; Smith, 1988. 112–113.; Sellers, 1994. 17–18.

Ezek az objektív körülmények azonban részben elkerülték Jefferson figyelmét, amikor arról írt, hogy a „kóborló koldusok” a dologtalan szegények csoportjához tartoznak. Mi több – helytelenül – úgy vélte, hogy „nagyvárosokban” élnek, és „általában idegenek”, az Amerikában született emberek ugyanis nem koldulnak. Amint fogalmazott: „Sohasem láttam Amerikában született személyt koldulni az utcán vagy az országúton.” Amerikában ugyanis csak a „balszerencsének köszönhetően” lesz valakiből „szegény”, mivel ott az emberek az ellátatórendszer jó minősége folytán nem akarnak „kóborló koldussá válni”.²³ Ezek a koldusok Jefferson szemében a szegénység legerkölcstelenebb válfaját képviselték, mivel kívül estek a szervezett ellátás rendszerén, azaz nem telepedtek le, és nem végeztek munkát dologházban az ellátásért cserébe.

Ily módon Jefferson ezeket a csavargókat a szó szoros és átvitt értelmében is elidegenítette: figyelmen kívül hagyta azt a tényt, hogy a „csavargó” koldusok jellemző módon munkát keresve járták a vidéket. Úgy állította be őket, mint akik dologtalan szegényekként nem hajlandóak munkát vállalni, és csupán az ingyenes szegényellátás igénybevétele volt a céljuk. E logika szerint idegenek voltak abban az értelemben, hogy különböztek a született amerikai szegényektől, akik szorgalmasan dolgoztak vagy dologházakban kaptak ellátást munkáért cserébe.

A fentieknek megfelelően az amerikai koldusok igen távol álltak a Jefferson számára oly fontos független férfi republikánus eszményétől, mivel sem magukról, sem családjukról nem gondoskodtak – az ő logikája szerint. Ezáltal magát a köztársaság kivételes státuszát is veszélyeztették, mivel az a már korábban vázolt független termelők – akik képesek volt eltartani saját magukat és családjukat – eszményi közösségén nyugodott.

Nem tekinthetjük véletlennek, hogy Jefferson szívesen értekezett a szegénység problémájáról, ugyanis a Virginiában élő szegényekkel kapcsolatos nézetei szorosan összefüggtek az ott fennálló társadalmi és szegényellátási viszonyokkal, melyek alakításából ő maga is kivette a részét. Az államban a földbirtokos gentry társadalmi csoportja mellett a szabad, földtulajdonnal rendelkező farmerek számítottak független státuszú fehéreknek, míg a korabeli társadalom többi csoportja – nők, földbérlők, munkások, szolgák, valamint a rászoruló szegények – valamennyien az eltartottak csoportjába tartoztak, és megélhetés tekintetében az előzőektől függték.²⁴ Az ellátást az utóbbiak számára strukturálisan a helyi anglikán (angolul: *Episcopelian*) egyházközösségek biztosították. A rendszert a befolyó egyházi adókból és más bevételekből finanszírozták, ezek bizonyos részét elkülönítették azok számára, akiket nem tartott el családja.²⁵

Ugyanakkor ez a rendszer az amerikai függetlenség kivívása után jelentős átalakuláson ment keresztül Virginiában, és a reform elindításában Jefferson is jelentős részt vállalt. Szerepe arra terjedt ki, hogy indítványozta az áttérést állami szinten a külső szegényellátásról annak belső változatára. Az általa megfogalmazott

23 Jefferson, 1984. 259. Lásd még: Steele, 2008. 31.; Steele, 2012. 74.

24 Kulikoff, 1986. 261–263.

25 Isaac, 1988. 65.

dokumentum 1779. június 18-án került Virginia állam törvényhozása elé törvényjavaslatként, és az ott élő szegények megsegítését volt hivatott szolgálni. A dokumentum arról rendelkezett, hogy minden megyében szegényházat kell létesíteni, ahol az arra rászorulókat ellátást kapnak munkájuk fejében, és egyúttal a munkaképtelen rászorulókat finanszírozását is szabályozta. A törvénykezés burkolt célja volt ezen túlmenően, hogy a munkanélküli csavargókat beteresse a szegényházakba és elkülönítse őket a rászoruló szegényektől.²⁶ Ez a törvénykezés szellemiségét tekintve egyértelműen illeszkedett ahhoz a filozófiához, amely a szegényellátást alapvetően a helyi adminisztráció feladatákként határozta meg.

A lokalitásnak ezt a gondolatát fejezte ki továbbá Jeffersonnak az a megállapítása is, hogy a szegényellátásért felelős helyi testületek feladata az ehhez szükséges adók beszedése, továbbá a rendszer ellenőrzése. Ami még inkább érdekes, az a tény, hogy ezen testületek tagjai a helyi anglikán egyházközösség világi tagjaiként is funkcionáló farmer családfők voltak.²⁷

Jefferson azt is hangsúlyozza a dokumentumban, hogy a szegényellátás rendszere alapvetően a republikánus elvek alapján működik Virginiában, mivel azt olyan személyek irányítják és felügyelik, akik elsősorban a független családfőként tevékenykedő amerikai farmerek közül kerülnek ki. Ők egyrészt családtagjaik ellátásáért felelősek, ám ezenfelül még a tágabb közösség önmagukat eltartani nem tudó és máshonnan támogatásban nem részesülő tagjainak segélyezéséért is. Ilyen értelemben a nagyobb rendszer a családi ellátórendszer leképezését jelentette Jefferson értelmezésében.

A munkanélküli szegények kapcsán kifejtett nézetein keresztül ugyanakkor világosabban kitűnik Jeffersonnak az amerikai kivételességgel összefüggő alapvetése is. A szegények az általa elképzelt amerikai köztársaságban azért lehettek elégedettek, mert bár vagyoni szempontból különböztek a tehetősektől, nem kellett nélkülözniük, ugyanis a szegényellátás különféle formái nyitva álltak minden amerikai szegény előtt. Csupán a rendszeren kívül elhelyezkedő koldusok maradtak ki az ellátórendszerből. De őket nem is tekintette Jefferson igazi amerikaiaknak – mint láttuk.

Jefferson nézetei a dolgozó szegényekről

Jefferson nem pusztán a munkanélküli amerikai fehér férfiak társadalmi csoportját ítélte szegénynek – a dolgozó, önmagukat és családjukat fenntartó társaik között is talált olyan személyeket, akik megfeleltek a szegénység kritériumának. Meglehető

26 *A Bill for Support of the Poor*, 1779. június 18. In: Jefferson, 1950. 419–424. Online: Founders Online, National Archives, <https://founders.archives.gov/documents/Jefferson/01-02-02-0132-0004-0032>. Ralph Lerner történész szerint a javaslat néhány passzusa részben azt az aggodalmat fejezte ki, hogy a virginiai szegények terhet jelentenek az állam számára a szegényellátás szempontjából. Lerner, 1987. 65. A szövegrészek ugyanakkor azt is megmutatják, hogy Jefferson tisztában volt a rászorulókat szükségleteivel, valamint hogy a belső szegényellátás megjelenése az államban általánosabb, országos trendeket követett.

27 Jefferson, 1984. 259.

módon, az 1800-as évek elejétől kezdve éppen a szabad földbirtokos farmerekkel kapcsolatban fogalmazott meg egyre gyakrabban olyan véleményt, mely szerint egyre nagyobb problémát jelent számukra a szegénység. Ráadásul, élete vége felé saját magával kapcsolatban is gyakran hivatkozott a szegénységre mint társadalmi jelenségre.

Fentebb már láttuk, hogy Jefferson a gazdasági függetlenséget ideális helyzetben a szabad földtulajdonnal rendelkező termelővel kapcsolta össze, és következképpen az ettől eltérő megélhetési módokat a függés és nélkülözés állapotával hozta összefüggésbe. Ugyanakkor, a 19. század elején tett megnyilatkozásai alapján azt is láthatjuk, hogy Jefferson szerint még a nagy fokú gazdasági önállóságot élvező farmerek is elveszíthetik kedvező anyagi helyzetüket és elszegényedhetnek. Jóllehet ezek az amerikaiak nem szorultak állandó szegényellátásra, nap mint nap meg kellett küzdeniük a megélhetésükért, és ezért könnyen kerülhettek olyan helyzetbe, ami a nélkülözést jelentette számukra.

Ez a jelenség az amerikai mezőgazdaságot érintő, a 19. század elején végbemenő folyamatok következményeként alakult ki, amennyiben a földművelés, mint gazdasági tevékenység, egyre inkább a gazdasági függés állapotát erősítette azzal, hogy az amerikai farmerek többsége az önálló termelés felől a piaci termelés irányába mozdult el.

A függés problémájáról Jefferson a republikánus termelő eszményével párhuzamosan fejtette ki véleményét, tehát a *Notes*-ban, ahol a gazdasági függést a piaci törvények szeszélyének való kitétséggel azonosította. Ezt – írta 1782-ben – csupán az önálló gazdálkodást folytató amerikai földműves képes elkerülni, mivel neki nem kell számolnia a piac képviselte láthatatlan kézzel.²⁸ Ez egyúttal azt is jelentette, hogy az amerikai földművesek csupán az ilyen jellegű függetlenség révén kerülhették el a szegénység állapotát.

Jefferson ezt az amerikai eszményt szembeállította az európai „nagyvárosi csőcselékkel”, mivel az ilyen népesség fenyegetést jelentett a köztársasági erényre és berendezkedésre, és ezért Amerikának el kell kerülnie az ilyen népesség kialakulását – hangoztatta a 18. század végén.²⁹ Következképpen, Jefferson meg kívánta őrizni az amerikai köztársaságot a mezőgazdasági termelés állapotában, annak önálló termelésen alapuló változatával egyetemben.

Az 1810-es években azonban Jefferson már támogatólag nyilatkozott a piacra termelő mezőgazdasági tevékenységről, és nem hozta összefüggésbe a republikánus erény erodálódásával.³⁰ Ennek oka az volt, hogy a 18. század végétől kezdődően folyamatosan nőtt a kereslet az amerikai búza iránt Dél-Európában, és ezért az amerikai farmerek közül sokan – így Virginiában is – áttértek a dohánytermesztésről a búzatermesztésre. Ennek eredményeként egy olyan gazdasági mo-

28 Uo. 290–291.

29 Uo. 291.

30 Appleby, 2000. 143–163.

dell alakult ki, amely a farmer és családja ellátását szolgálta, ám emellett az ilyen gazdaságok a tengeren túli piacokra is termeltek.³¹

Nyilvánvalóan feszültség mutatkozott a piaci termelés igénye és annak káros hatásai között, különösen ami a piaci folyamatok változásainak való kitétséget illeti. Ugyanakkor, mivel ekkor még a fellendülés időszaka jellemezte az amerikai gazdaságot, Jefferson és a hasonló lehetőségekkel rendelkező farmerek jelentősen profitáltak ezekből a változásokból. Ezért úgy gondolhatták, hogy a függés negatív hatásai elhanyagolhatóak ahhoz a haszonhoz képest, amit az amerikai gazdaság számára jelentenek.³²

Ugyanakkor látni kell, hogy Jefferson viszonya a piacorientált mezőgazdasági tevékenységhez nem volt felhőtlen. A piaci kitétségük miatt az amerikai farmereket nem védte meg tulajdonosi státuszuk az elszegényedéstől. A piaci feltételek változásával sokuk gazdasági helyzete megrendült, mivel a túltermelés nyomán deflációs trendek jelentkeztek a gazdaságban, és így gazdasági helyzetük könnyen megrendülhetett, és a nélkülözők között találhatták magukat. Jeffersonnak az a törekvése, hogy minél több termelőt juttasson földtulajdonhoz – paradox módon – a piacra termelő mezőgazdaság ösztönzése révén³³ a szabad földtulajdon eszményének az erodálódásához vezetett.

A földtulajdonos farmerek elszegényedésének veszélye az 1820-as évekre valósággá vált, és Jefferson ettől kezdve egyre gyakrabban hivatkozott úgy a farmerekre mint elszegényedett termelőkre. Az 1812–1814-ben Nagy-Britannia ellen vívott háború után már arra panaszkodott, hogy az amerikai farmerek egyre nehezebben tudják eltartani magukat és családjukat. A háború mellett egyéb kedvezőtlen feltételek is hozzájárultak ahhoz, hogy a mezőgazdasági termelők egyre nehezebb helyzetben találták magukat. A kedvezőtlen piaci trendhez ráadásul a földpiac hanyatlása is társult, csökkenő földárakat eredményezve, ami azzal járt, hogy a farmerek számára egyre kevesebb lehetőség nyílt arra, hogy földjeik egy részének eladásából fedezzék adóik fizetését.³⁴

A fenti körülmények hatására – Jefferson értékelése szerint – a szegénység a farmerek körében ekkorra már az önellátásra való berendezkedést jelentette, illetve azt, hogy az ilyen helyzetben lévők csupán hazai termékek fogyasztását engedheték meg maguknak. Ez különböztette meg őket tehetőshonfitársaitól, akik viszont meg tudták vásárolni az importvámokkal megdrágított külföldi árukat.³⁵

Mindezeket a gondokat tetézték a korabeli nemzetgazdasági folyamatok, ugyanis a háborút követő gazdasági fellendülést, amely áremelkedést és rövid lejáratú hiteleket eredményezett, hamarosan a recesszió fázisa követte, ami többek

31 Uo. 151. Lásd még: McCoy, 1980. 186., 202.; Banning, 1986. 5–6.; Banning, 1992. 109.; Sellers, 1994. 15–16.

32 Az önálló gazdálkodás fennmaradásáról a földbirtokosok körében és a piacorientált mezőgazdaság megjelenésének a farmerközösségekre gyakorolt bomlasztó hatásáról lásd: Sellers, 1994. 156–157.

33 Curtis, 2012. 56.

34 Jefferson levele Thomas Appletonnak, 1817. augusztus 1. In: Jefferson, 1904–1905. XII. 23.; Jefferson levele Thomas Ritchie-nek, 1826. február 28. In: Jefferson, 1904–1905. XII. 464.

35 Jefferson levele Dupont de Nemours-nek, 1811. április 15. In: Jefferson, 1904–1905. XI. 203.

között a mezőgazdasági termékek árának a csökkenéséhez vezetett. Az 1820-as évek elejére mindezen folyamatok nyomán Amerika-szerte vállalkozások sokasága vált fizetéképtelenné, ami az amerikai gazdaságot teljes vertikumában érintette, köztük az eladósodott farmereket, akiknek, mivel a nemzetközi piacoktól függtek, a gazdasági nehézségek közepette szembe kellett nézniük azzal a veszéllyel, hogy elveszítik tulajdonukat az adósságuk finanszírozása következtében.³⁶ Ezek a folyamatok az 1819. évi gazdasági válságban kulminálódtak, amely több kisebb válság sorozataként hosszabb periódust ölelt fel.

Jeffersont és az amerikai farmereket elsősorban a gabona árának csökkenése érintette súlyosan, ám a szállítási költségeknek a Nagy-Britanniával folytatott kereskedelmi háború miatt jelentkező emelkedése is kedvezőtlenül hatott rájuk.³⁷ Ezen túlmenően Jefferson úgy vélte, az ország helyzetét tovább rontja az egykori Föderalista Párt által képviselt gazdaságpolitika újjáéledése. Az 1820-as években Jefferson annyira kedvezőtlennek ítélte az amerikai farmerek pénzügyi helyzetét, hogy párhuzamot vont köztük és az európai szegények között. Úgy gondolta, hogy ezek a kedvezőtlen folyamatok valójában az ekkor már nem létező Föderalista Párt gazdaságpolitikájának a feltámasztását szorgalmazó politikai erők munkálkodásának az eredményeként jelentkeznek. A John Quincy Adams elnök által vezetett szövetségi kormányzat – legalábbis Jefferson értékelése szerint – a mezőgazdaság kárára igyekezett támogatni az ipari, pénzügyi és más nemzetgazdasági ágazatokat egy arisztokratikus jellegű kormányzat szellemében.³⁸

Jefferson a gazdasági központosítást, az állami beavatkozás erősödését, a védővámok bevezetését, a gazdasági infrastruktúra fejlesztésének állami finanszírozását, valamint a bankokat hibáztatta a gazdasági válságért, és úgy vélte – meglehetősen szenvedélyes hangnemben fogalmazva –, hogy újjáéledőben van az egykori Föderalista Párt, melynek „ifjú” képviselői a „kifosztott földművelőket” és a „koldusbotra jutott farmereket” akarják uralmuk alá hajtani.³⁹

Azzal, hogy Jefferson összekapcsolta a kedvezőtlen kormányzati gazdaságpolitikát a mezőgazdasági termelők nehéz gazdasági helyzetével, valójában a szegénység egy újabb dimenzióját fogalmazta meg. Míg a 18. század végén az önellátó gazdálkodást folytató farmerek által megtermelt feleslegnek fontos szerepet szánt a szegényellátásban, valamint a saját háztartásban élő ellátottak szempontjából,⁴⁰ addig a 19. század elejétől kezdve már magukat a farmereket állította be olyan nélkülözőknek, akik nemhogy nem képesek többlettermelésre mások ellátása céljából, hanem még saját magukat sem tudják fenntartani.

Élete vége felé Jefferson ezt a problémát némileg elvontabb szintre emelte és a szerencsejátékhoz hasonlította. Amint egyik írásában (*Thoughts on Lotteries*

36 Sellers, 2014. 132–138.

37 Nelson, 2012. 61–78.; Browning, 2019. 183.; Nelson, 2020. 723–724.

38 Jefferson levele William B. Gilesnak, 1825. december 26. In: Jefferson, 1904–1905. XII. 427.

39 Peterson, 1975. 992–993., 1002–1003. Jefferson levele William B. Gilesnak, 1825. december 26. In: Jefferson, 1904–1905. XII. 427.

40 *Observations on the Article États-Unis Prepared for the Encyclopédie*, 1786. június 22. In: Jefferson, 1904–1905. V. 58–59.

[Gondolatok a lottózásról], 1826) megfogalmazta: „A legnagyobb szerencsejátékos a farmer. Kockázat, amikor a földre veti a magot, a földért bérleti díjat fizet (...), amikor a terményt eladja, ami a túl sok vagy túl kevés eső, valamint az időjárás, a rovarok, a tönkrement termés stb. okozta általános bizonytalanság folytán gyakran jár teljes vagy részleges veszteséggel.”⁴¹ Jefferson arra is rámutatott, hogy az ilyen helyzetbe jutott farmerek és ültetvényesek arra kényszerülnek, hogy eladjanak földjeikből annak érdekében, hogy kezelni tudják pénzügyi problémáikat.⁴²

A fent említett folyamatok tehát a szabad földtulajdonnal rendelkező farmerek elszegényedését jelentették Jefferson szemében, aki az 1780-as években még „Isten kiválasztottjai”-nak nevezte őket. A piacorientált mezőgazdasági termelés viszonyai közepette viszont már ők is könnyen a dolgozó szegények soraiba süllyedhettek. Jefferson számára nyilvánvaló volt a szerencsének való kitettség – ami fontos toposz a republikánus hagyományban⁴³ – az amerikai farmerek körében.

A korábbi kutatások megmutatták, hogy a korabeli amerikai kultúrában a dologtalan szegények sorába beletartoztak azok az időszakosan munkanélkülivé vált „farmerek” és egyéb „mezőgazdasági munkások”, akik a városokban szegényellátást igényeltek.⁴⁴ Jefferson azonban eltérően gondolkodott róluk. Mint láttuk, a rászoruló szegények táborába sorolta őket, és nem úgy hivatkozott rájuk, mint akik esetében a szegényellátásnak az „erkölcsi fejlődés” eszközének kell lennie.⁴⁵ Mi több, nem látott erkölcsileg semmi kivetnivalót az olyan tevékenységben, mint a szerencsén alapuló földművelés, mivel az a létfenntartást szolgálta, ugyanis – ahogy fogalmazott – az „nélkülözhetetlen az emberi létezéshez”.⁴⁶

Végezetül, Jefferson szegénységhez való viszonyulásának elemzése nem lehet teljes annak vizsgálata nélkül, hogy miként reflektált a saját gazdasági helyzetére a válságos időkben, különös tekintettel a mezőgazdálkodást övező bizonytalan körülményekre. Második elnöki ciklusa lezárultával (1809) Jefferson visszavonult a politikától és folyamatosan igyekezett javítani saját anyagi helyzetén. Élete hátralevő részét gazdasági és pénzügyi nehézségek jellemezték, amit a kedvezőtlen piaci viszonyok hatásai, a virginiai termőtalaj – az ültetvényeseket is érintő – kimerülése tovább fokoztak. Mindezt tetézte növekvő eladósodottsága, amit csak úgy tudott kezelni, hogy eladta földjei egy részét.⁴⁷

Nem meglepő módon, Jefferson a földművelés kontextusában tárgyalta pénzügyi problémáit. Számára a megélhetés kérdése szorosan összefüggött a mezőgazdaság szerepével, amit jelez, hogy „farmer”-nek nevezte magát. Amikor megpróbálta megmagyarázni, hogy miért késlekedik a hitelezőinek adandó válasszal, a földművelés saját életében játszott fontosságát ecsetelte: „A mezőgazdaságot leszámítva, mindennel kapcsolatban ellustultam. Azonban a betakarításra való felké-

41 *Thoughts on Lotteries*, 1826. február. In: Jefferson, 1904–1905. XII. 435–436.

42 Uo. 443–444.

43 A szerencse forgandóságának republikánus toposzára lásd: Pocock, 1975. 83–333.

44 Mohl, 1970. 99.

45 Uo. 101.

46 *Thoughts on Lotteries*, 1826. február. In: Jefferson, 1904–1905. XII. 436.

47 Peterson, 1975. 925–926.

szülés és maga az elhúzódo aratás, mely még most is tart, bármikor és bármilyen körülmények között megmagyarázná a késlekedést.”⁴⁸

Ugyanakkor a tágabb gazdasági környezet is fontos tényezőnek bizonyult Jefferson anyagi helyzetének alakulásában. Jóllehet az ipari termelés felfutása egyértelműnek tűnt az 1812-es háború nyomán az amerikai köztársaságban, a konfliktus a mezőgazdaságot erőteljesen sújtotta, és így Jefferson személyes gazdasági helyzetét is negatívan érintette. A csökkenő bevételek következtében egyre nehezebben tudta kiadásait fedezni, valamint pénzügyi kötelezettségeit teljesíteni. 1817-ben például ezt a helyzetet földbirtokai egy részének eladásával próbálta kezelni annak érdekében, hogy kielégítse hitelezőit.⁴⁹

Jefferson gazdasági helyzetét az 1819. évi gazdasági válság tovább rontotta. Ennek egyik oka az volt, hogy a saját adósságain felül kezességet vállalt egyik barátja, Wilson Carey Nicholas adósságaiért, aki ekkor Virginia állam kormányzója volt. A válság miatt azonban egyre nehezebben voltak teljesíthetőek ezek a kötelezettségek, és Jeffersonnak egyre nagyobb energiát kellett fordítania arra, hogy elkerülje birtokai elárverezését hitelezői kielégítése érdekében.⁵⁰ 1826-ra, halálának évére pénzügyi helyzete olyannyira megrendült, hogy kétségei támadtak azt illetően, hogy el tud-e adni akkora mennyiségű földet, amiből fedezni tudja hitelezőit. Ennek részben az volt az oka, hogy ekkoriban a földpiac is válságba került, és így Jefferson nem tudta földeladással előteremteni a tervezett összeget, ugyanakkor elismerte saját felelősségét is az előállt helyzetért: a munkaerőhöz, a földbirtokhoz és a gazdálkodáshoz való hozzá nem értését említette fő okként.⁵¹

Mindezen nehézségek nyomán Jefferson arra kényszerült, hogy az adósságaiból adódó pénzügyi nehézség enyhítésére Virginia állam törvényhozásától engedélyt kérjen további bevételek szerzésére azáltal, hogy földjeinek egy részét lottójáték keretében áruba bocsátja. Ez a megoldás, melyet az állam törvényhozása elvi szinten nem támogatott, azt jelentette, hogy az érdeklődők jegyeket vásárolhattak, és a szerencsés nyerteseknek lehetőségük nyílt arra, hogy hozzájuthassanak Jefferson birtokának egy bizonyos részéhez. Jefferson abban bízott, hogy a befolyó összeg majd elegendőnek bizonyul adósságai fedezéséhez. Ezzel egy időben azonban néhány állam törvényhozása segített volna pénzügyi nehézségeinek megoldásában, ráadásul magánszemélyek hajlandóak voltak kölcsönözni neki, így a lottókampány végül elmaradt.⁵²

Élete végére tehát Jefferson eljutott odáig, hogy saját anyagi helyzetét az elszegényedett farmerekéhez hasonlította, ugyanis ekkor már neki is szembe kellett néznie a gazdasági bizonytalanságokkal, valamint egyéb, őt gazdasági csóddal

48 Jefferson levele Jonathan Williamsnek, 1796. július 3. In: Jefferson, 1904–1905. VIII. 249. Jefferson saját magát farmernek nevezte (jóllehet rabszolgatartó ültetvényes volt). Lásd: Jefferson levele Nicholas és Jacob van Staphorst és Hubbard részére, 1790. február 28. In: Jefferson, 1904–1905. VI. 33.; Jefferson levele John Taylornak, 1793. május 1. In: Jefferson, 1904–1905. VIII. 145.

49 Jefferson levele Thomas Appletonnak, 1817. augusztus 1. In: Jefferson, 1904–1905. XII. 24.

50 Sellers, 1994. 138.

51 Jefferson levele Thomas Ritchie-nek, 1826. február 28. In: Jefferson, 1904–1905. XII. 464.

52 Peterson, 1975. 992.; Boles, 2017. 578.

fenyegető körülménnyel. Anyagi helyzetét most már ugyanolyan tényezők határozták meg, mint amelyeket ő korábban polgártársaival kapcsolatban fogalmazott meg, akiknek az elszegényedés veszélyével kellett szembenézniük. Ily módon azaz, hogy Virginia törvényhozásához folyamodott a lottókampány ügyében, valójában külső segítséget volt kénytelen kérni. Ez a döntése így párhuzamot mutatott azzal a segítséggel, amit a tulajdonnal nem rendelkező munkások, illetve a munkanélküli nincstelenek a szervezett szegényellátáson keresztül kaphattak meg.

Konklúzió

Jeffersont tehát – vonhatjuk meg most már a végső mérleget – komolyan foglalkoztatta az amerikai szegénység problémája, valamint a szegények különböző csoportjainak viszonya a szegényellátáshoz az amerikai köztársaság korai időszakában. Vonatkozó nézetei összefonódtak a társadalmi-gazdasági viszonyok republikánus felfogásával, de egyúttal túl is mutattak azon. Az amerikai szegénységet nem mint homogén kategóriát értelmezte, ugyanis több formáját is megkülönböztette. Jóllehet hazáját számos szempontból kivételesnek képzelte az Óvilággal szemben a szegénység jelenségét tekintve, a piacra termelő farmereket illetően több hasonlóságot fogalmazott meg.

A szegénységet Jefferson – mint láttuk – alapvetően a megélhetés problémájával kötötte össze, és annak legszükségesebb változatát azokkal kapcsolta össze, akik kívül estek az intézményes szegényellátás rendszerén. Úgy vélte, hogy a munkanélküli szegények nagyvonalú ellátásban részesülnek az Egyesült Államokban, és bár a dolgozó szegényeket alapvetően Európával összefüggésben említette, Amerikában is megtalálta őket a szabad farmerek körében, akiket főleg a gazdasági válság idején fenyegette az elszegényedés réme. A piacorientált gazdálkodás növekvő jelentősége és a mezőgazdasági termelésnek a piac szeszélyének való ezzel járó kitettsége nyomán Jefferson arra a megállapításra jutott, hogy a szegénység egyre súlyosabb problémát jelent a farmereknek.

Ugyanakkor, annak ellenére, hogy Jefferson szegénységértelmezésében komoly különbségek mutatkoztak a nincstelenek egyes típusai között, kiemelhetünk egy olyan közös vonást, ami szegénységfelfogása központi elemének tekinthető. Szegényeknek azok a szabad fehér férfiak számítottak, akik nem tudták magukat fenntartani anélkül, hogy ne támaszkodnának mások segítségére, vagyis nem tudtak megfelelni a független termelő eszményének, aki önmagán kívül még másokat is képes eltartani.

Ezért elmondható, hogy a szegényellátás kiterjedt rendszere és nem a szegénység hiánya volt az, amely Amerikát kivételessé tette Európával szemben Jefferson értékelése alapján. Úgy vélte: hazája széles körű ellátást képes biztosítani az arra rászorulóknak. Ez a nézete úgy értelmezhető, mint a szabad földtulajdonos eszményének a kiterjesztése a nemzetre: ahogy Jefferson elvárta a független termelőktől a gondoskodást saját magukról és eltartottjaikról, ugyanúgy a nemzeti/lokális közösségtől is elvárta a hasonló képességet és szándékot.

Az amerikai szervezett szegényellátásból csak a koldusok és a csavargók maradtak ki. Jefferson szerint ők a dologtalan, vagyis a támogatásra nem érdemes szegények körébe tartoztak, mivel nem voltak hajlandók saját magukért és az el-tartottjaikért dolgozni vagy dologházakban tevékenykedni. Mivel nem rendelkeztek állandó lakhellyel, nem részesülhettek a helyi szegényellátásból, nem volt esélyük arra, hogy megváltozzanak, nem válhattak republikánus farmerekké. Ugyanakkor Jefferson még a farmerekről is úgy gondolta, hogy könnyen a szegények sorába süllyedhetnek, amivel megkérdőjelezte az Európa és Amerika közötti különbséget a dolgozó szegényeket illetően. Ebben a tekintetben a bajba jutott farmerek helyzetét tulajdonképpen a rászoruló szegényekével azonosította.

Végezetül, jóllehet a 18. században az amerikaiak többnyire a megélhetési nehézségekkel küszködő férfiakat a dologtalan szegényekkel azonosították, Jefferson, mint láttuk, nem fogadta el teljesen ezt az érvelést, és a dolgozó férfiakat sokkal sokszínűbb csoportként tételezte. Amíg Virginia állam szegényellátásával összefüggésben dologtalan és szorgalmas fehér férfiokról beszélt, az elszegényedő farmerekhez pozitívabb módon viszonyult, a szövetségi gazdaságpolitika támogatására érdemes szegények közé sorolva őket. Mi több, paradox módon, politikai pályafutásának lezárulása után, a gazdasági változások viharos időszakában a saját helyzetét hasonlóan ítélte az övékéhez.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadott források és szakirodalom

Appleby

2000 Appleby, Joyce: *Economics: The Agrarian Republic*. In: *Thomas Jefferson and the Politics of Nature*. Ed.: Engeman, Thomas S. Notre Dame, IN, 2000. 143–163. [Első megjelenés: *Commercial Farming and the 'Agrarian Myth' in the Early Republic*. In: *Journal of American History*, 68. (1982) 2. sz. 833–849.]

Banning

1986 Banning, Lance: *Jeffersonian Ideology Revisited: Liberal and Classical Ideas in the New American Republic*. In: *William and Mary Quarterly*, 43. (1986) 1. sz. 3–19.

1992 Banning, Lance: *The Republican Interpretation: Retrospect and Prospect*. In: *The Republican Synthesis Revisited: Essays in Honor of George Athan Billias*. Eds.: Klein, Milton M. et al. Worcester, MA, 1992. 153–179.

Boles

2017 Boles, John B.: *Jefferson: Architect of American Liberty*. New York, 2017.

Browning

2019 Browning, Andrew H.: *The Panic of 1819: The First Great Depression*. Columbia, 2019.

Curtis

2012 Curtis, Christopher Michael: *Jefferson's Freeholders and the Politics of Ownership in the Old Dominion*. Cambridge, 2012.

Guzzetta

1985 Guzzetta, Charles: *Jefferson, Rumford, and the Problem of Poverty*. In: *The Midwest Quarterly*, 26. (1985) 3. sz. 343–356.

Isaac

1988 Isaac, Rhys: *The Transformation of Virginia, 1740–1790*. New York – London, 1988.

Jefferson

1904–1905 Jefferson, Thomas: *The Works of Thomas Jefferson* [Federal Edition]. 12 vols. Ed.: Ford, Paul Leicester. New York, 1904–1905.

1950 *The Papers of Thomas Jefferson*. Vol. 2. *1777 to 18 June 1779*. Ed.: Boyd, Julian P. Princeton, 1950.

1984 Jefferson, Thomas: *Writings*. Ed.: Peterson, Merrill D. New York, 1984.

2016 *The Papers of Thomas Jefferson*. Retirement Series, vol. 13. *22 April 1818 to 31 January 1819*. Ed.: Jefferson, Looney. J. Princeton, 2016.

Jones

1975 Jones, Douglas Lamar: The Strolling Poor: Transiency in Eighteenth-Century Massachusetts. In: *Journal of Social History*, 8. (1975) 3. sz. 28–54.

Katz

2001 Katz, Michael B.: *The Undeserving Poor: America's Enduring Confrontation with Poverty*. Oxford, 2001. [Első megjelenés: 1989.]

Kennedy

2003 Kennedy, Roger G.: *Mr. Jefferson's Lost Cause: Land, Farmers, Slavery, and the Louisiana Purchase*. Oxford, 2003.

Kulikoff

1986 Kulikoff, Allan: *Tobacco and Slaves: The Development of Southern Cultures in the Chesapeake, 1680–1800*. Chapel Hill – London, 1986.

Lerner

1987 Lerner, Ralph: *The Thinking Revolutionary: Principle and Practice in the New Republic*. Ithaca–London, 1987.

Lévai

2001 Lévai Csaba: „Reszketek hazámért, ha arra gondolok, hogy Isten igazságos.” Thomas Jefferson és a rabszolgaság problémája. In: *Aetas*, 16. (2001) 1. sz. 5–26.

2003 Lévai Csaba: *A republikanizmus-vita. Vita az amerikai forradalom eszmetörténeti háttéréről*. Bp., 2003.

McCoy

1980 McCoy, Drew R.: *The Elusive Republic: Political Economy in Jeffersonian America*. Chapel Hill, NC, 1980.

Mohl

1969 Mohl, Raymond A.: Poverty in Early America, A Reappraisal: The Case of Eighteenth-Century New York City. In: *New York History*, 50. (1969) 1. sz. 4–27.

1970 Mohl, Raymond A.: History from the Bottom Up: A Study of the Poor in Preindustrial New York City, 1784–1830. In: *Histoire Sociale/Social History*, 3. (1970) 6. sz. 87–104.

Morgan

2004 Morgan, Philip D.: Slaves and Poverty. In: *Down and Out in Early America*. Ed.: Smith, Billy G. University Park, PA, 2004. 93–132.

Nash

1979 Nash, Gary B.: *The Urban Crucible: Social Change, Political Consciousness, and the Origins of the American Revolution*. Cambridge, MA, 1979.

2004 Nash, Gary B.: Poverty and Politics in Early American History. In: *Down and Out in Early America*. Ed.: Smith, Billy G. University Park, PA, 2004. 1–40.

Nelson

2012 Nelson, Scott Reynolds: *A Nation of Deadbeats: An Uncommon History of America's Financial Disasters*. New York, 2012.

2020 Nelson, Scott Reynolds: The Many Panics of 1819. In: *Journal of the Early Republic*, 40. (2020) 4. sz. 721–727. DOI: <https://doi.org/10.1353/jer.2020.0102>.

Olivas

2004 Olivas, J. Richard: "God Helps Those Who Help Themselves": Religious Explanations of Poverty in Colonial Massachusetts, 1630–1776. In: *Down and Out in Early America*. Ed.: Smith, Billy G. University Park, PA, 2004. 266–288.

Peterson

1975 Peterson, Merrill D.: *Thomas Jefferson and the New Nation: A Biography*. Oxford–London, 1975.

Pocock

1975 Pocock, J. G. A.: *The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*. Princeton, 1975.

Rockman

2014 Rockman, Seth: *Welfare Reform in the Early Republic: A Brief History with Documents*. Long Grove, ILL, 2014.

Rothman

1971 Rothman, David J.: *The Discovery of the Asylum: Social Order and Disorder in the New Republic*. Boston, 1971.

Sarson

2001 Sarson, Steven: 'Objects of Distress': Inequality and Poverty in Early Nineteenth-Century Prince George's County. In: *Maryland Historical Magazine*, 96. (2001) 2. sz. 141–162.

Scheer

1998 Scheer, Arthur: Thomas Jefferson's 'Poor Woman': A Symbol of Sentiment or Social Inequality? In: *The Midwest Quarterly*, 39. (1998) 3. sz. 329–346.

Sellers

1994 Sellers, Charles: *The Market Revolution: Jacksonian America, 1815–1846*. New York, 1994.

Sheldon

1991 Sheldon, Garrett Ward: *The Political Philosophy of Thomas Jefferson*. Baltimore–London, 1991.

Smith

1988 Smith, Billy G.: Poverty and Economic Marginality in Eighteenth-Century America. In: *Proceedings of the American Philosophical Society*, 132. (1988) 1. sz. 85–118.

2004 Smith, Billy G.: Introduction: "The Best Poor Man's Country"? In: *Down and Out in Early America*. Ed.: Smith, Billy G. University Park, PA, 2004. xi–xx.

Steele

2008 Steele, Brian: Thomas Jefferson's Gender Frontier. In: *The Journal of American History*, 95. (2008) 1. sz. 17–42. DOI: <https://doi.org/10.2307/25095463>.

2012 Steele, Brian: *Thomas Jefferson and American Nationhood*. New York, 2012.

2013 Steele, Brian: Inventing Un-America. In: *Journal of American Studies*, 47. (2013) 4. sz. 881–902. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0021875813001394>.

Vajda

1998 Vajda Zoltán: Republikánizmus az Amerikai Egyesült Államok 18–19. századi történetében. In: *Aetas*, 13. (1998) 4. sz. 39–68.

West

1997 West, Thomas G.: *Vindicating the Founders: Race, Sex, Class, and Justice in the Origins of America*. Lanham, MD, 1997.

Wulf

2004 Wulf, Karin: Gender and the Political Economy of Poor Relief in Colonial Philadelphia. In: *Down and Out in Early America*. Ed. Smith, Billy G. University Park, PA, 2004. 163–188.

ZOLTÁN VAJDA

THOMAS JEFFERSON AND THE PROBLEM OF POVERTY IN THE UNITED STATES IN A REPUBLICAN CONTEXT

This essay is proposed to explore the problem of poverty in Thomas Jefferson's thought – an issue that has received very little attention from scholars of intellectual and cultural history. Although there have been modest attempts at probing into the general aspects of his ideas concerning poverty as well as its ramifications concerning indigence in Europe, the American scene has been left largely intact by scholars. A careful examination of his writings, however, reveals that Jefferson was, in fact, concerned over poverty in the USA and devoted quite a degree of his attention to it. I argue, in the first place, that his understanding of republicanism largely informed his conception of poverty in the US. In the second place, I demonstrate, he distinguished several categories of the poor ranging from the unemployed indigents through the labouring poor existing in America, and that his regarding America as an exceptional place compared to Europe was largely based on his understanding of the extended nature of poor relief for those in his country. Finally, I also argue that from the early nineteenth century on, Jefferson used the discourse of poverty to describe the situation of farmers, struck by the general economic crisis, otherwise considered the bulwark of American republicanism. His complaints about their lot also extended to himself trying to cope with a situation that he originally identified with those living in poverty.

CONTENTS

Expansion and Establishment (László Bíró)	481
<i>Studies</i>	
Tamás Túróczi: Search for Spanish–Japanese Relations during the Reign of Philip II	487
András Bencze: History of Russian America	513
Krisztina Kurdi: Service and Imperial Patriotism: The Work of the Lutheran Priest Sámuel Bredeczky in Galicia	533
Zoltán Vajda: Thomas Jefferson and the Problem of Poverty in the United States in a Republican Context	553
Bálint Kovács: Anthropological Characteristics and the Making of Scapegoats: Armenians in the Discourse of the Race Theory	571
Csaba Sáfi: Ethnic Politics or Cooperation? Diverging Political Options in Russian Politics in Ukraine	593
<i>Workshop</i>	
Levente Olosz: The Successes and Failures of the Hungarian Wine Trade during the World War I	611
<i>Book Reviews</i>	
Episodes in Albanian–Hungarian Historical Contacts (Robert Pichler)	639
Northness of Russia (Gábor Gyóni)	645

Ára: 800 Ft
Előfizetőknek: 600 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél,
vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440,
vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda,
Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetében
(1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.,
telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban
(1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2023. évi évfolyamának megjelenését
a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Kutatási Hálózat Titkársága
és a Petőfi Kulturális Ügynökség támogatja.

MTA MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA

**HUN
REN**

BÖLCSESZETTUDOMÁNYI
KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET

Petőfi
Kulturális
Ügynökség

